

5. výchova jako pedagogický proces. Průběh a fáze výchovného procesu.

Základy pedagogiky

Doc. PhDr. PaedDr. Kamil JANIŠ, CSc.

Etapy výchovného procesu z hľadiska ontogeneze

- heteronomní období
- autonomní období
- období sociální konformity

heteronomní období

- vychovávaný přijímá veškerá pravidla, normy chování jako dané, neměnné (do 6 let)
 - dítě získává veškeré zkušenosti především prostřednictvím hry
- napodobování a přizpůsobování vnější autoritě rozumová kontrola se zatím výrazněji neuplatňuje
- postupně aktivita a samostatnost dítěte vzrůstá (např. období vzdoru, dítě se spontánně brání být poslušné a podřizovat se)

autonomní období

- spojováno se vstupem dítěte do školy
- k předkládaným požadavkům a normám začíná jedinec zaujímat vlastní stanoviska
- složky emotivní a konativní jsou korigovány složkou racionální
- ze strany vychovatele je třeba více vysvětlování a zdůvodňování požadavků
- vzhledem k tomu, že jde o období školního věku je nutné počítat s postupně zvyšující se kritičností i projevy odporu a nesouhlasu na straně vychovávaných a značné trpělivosti na straně vychovatelů
(puberta)

období sociální konformity

- výchovný proces vrcholí

(relativně samostatné usměrňování jednání za všech okolností a ve všech životních situacích)

- plně se projeví dosavadní výsledky celého výchovného procesu uskutečňovaného v rodině, škole i mimo
 - mělo by dojít k plnému pochopení požadavků a potřeb společnosti a uvádět tyto požadavky do určitého souladu s potřebami a nároky svými
 - vytváří předpoklady pro sebevýchovu.

Etape výchovného procesu z hlediska metodického

1. vstupní diagnózy
2. motivace a pedagogického projektování
3. realizace a regulace
4. výsledná (výstupní) diagnóza

vstupní diagnóza

- nezbytné východisko pro efektivní a profesionální výchovný přístup (mít objektivní informace: zdravotní stav, vlastnosti intelektové, povahové, záliby a ideály)
- je dobré vědět o podmínkách, v nichž žije (rodina, přátelé)
- především použít různé diagnostické prostředky (např. řízený rozhovor, dotazníky, sociometrické šetření, pozorování atd.).
 - následně volit diferencovaný a individuální přístup

motivace a pedagogického projektování

- prostor pro získání zájmu vychovávaného
- požadavky formulovat jasně, konkrétně, přiměřeně k věku
- s přibývajícím věkem musíme počítat s účastí racionální složky osobnosti vychovávaného

(tzn. požadavky je zapotřebí zdůvodnit, vysvětlit jejich smysl a podstatu, přesvědčovat apod.)

- je třeba počítat v této fázi s aktivní účastí vychovávaného

realizace a regulace

- vychovávaný se snaží stanovené požadavky, úkoly a situace, plnit a řešit či prožít.
 - smyslem je upevnění žádoucího chování, např. důsledným cvičením a opakováním - dovednosti (pohybové, manuální, intelektuální) a návyky (např. hygienické, společenského chování, čtenářské, algoritmy psaní, pravopisů, matematické apod.)
- postupně se formují postoje, zájmy a přesvědčení , svým pojetím a podstatou mohou tyto situace být navozovány uměle (děje se tak převážně při vyučování), ale i přirozeně
- současně dochází k regulaci veškerého počínání vychovávaného a k hodnotícímu aktu. jsou jimi *stimulace* (posilování žádoucího jednání) a *inhibice* (tlumení, potlačování nesprávného jednání).

výsledná (výstupní) diagnóza

- výchovný proces se v podstatě završuje.
- dochází k určité konfrontaci s představami (cíli) vychovatele i vychovávaného
- účelem je poskytnout vychovávanému i vychovateli zpětnou vazbu
- problematika hodnocení (příp. sebehodnocení) musí být co nejobektivnější, tzn. využít různé diagnostické prostředky (dotazníky, testy, sociometrická šetření apod.), konfrontovat vlastní hodnocení s hodnoceními jiných (kolegů, rodičů, spolužáků)
 - zvolit další výchovně vzdělávací strategii